

sequi illos sanctos doctores; ita et nobis de his licebit, praesertim quod quum hi alios legerint, et Deus cuique saeculo peculiaria conferat dona, sicut antiquis dedit specialem gratiam, ut mores formarent, et affectum inflammarent, ita his dedit specialem gratiam intelligendi et simpliciter et aperte intellectum erudiendi, ita ut non sint haeretici uti illorum auctoritate et latere sub foliis verborum. Ac proinde haeretici nostri temporis cum numerose satis citent antiquos contra eorum mentem et voluntatem, raro tamen utuntur auctoritate scholasticorum, quum clare et perspicue contra haereses dicant, ita ut potius suspecti sint qui auctoritatem scholasticorum elevant, quam qui eam amplectuntur et sequuntur, tum in aliis tum in materia jurisdictionis, de qua quum clarius, quam antiqui, loquantur, et antiquorum filii sint et sectatores, sicut per clara exponenda sunt obscura, ita per horum sententiam mens antiquorum est penetranda, et conciliandi sunt invicem; non autem inter se committendi, quasi moderni antiquis contradicant, et non faciant cum illis unam ecclesiam et unius doctrinae corpus.

Unde Bessarion recte dicebat quod quia patres Graeci et Latini eundem spiritum sanctum habebant, et ille clarius per Latinos docuit processionem Spiritus sancti a Patre Filioque, per hos Graeci erant intelligendi et explicandi et conciliandi, nec esse dicendum quod contraria sentirent, quia res interpretandae sunt ita ut non pereant.

108. Licet igitur universalem facere regulam, quod quia ecclesia nec per unum diem potest errare, et semper sequitur doctores sui temporis, a communi sententia doctorum cujusvis temporis invenitur sensus totius ecclesiae non solum praesentis, sed et praeteritae, quia unus est Spiritus. Quia ergo doctores scholastici nostri saeculi, qui ab his quadringentis annis scripserunt, clarius dogmatizant quam antiqui, et facile intelligitur, quid senserint, eo intellectu intelligitur etiam, quid sentiant antiqui, quod spero experientia inveniet ita esse, qui recto oculo utrosque legerit. Adde etiam quod si quandoque in his, quae non pertinent ad vocabula, moderni discedunt ab antiquis,

tutius est modernos sequi; quia quum humiles fuerint, et propter temporis beneficium et subortas postea haereses et antiquorum in eis rebus discrepantiam visam potuerunt melius intelligere veritatem, quam si non plane perspectam habuissent, ob humilitatem quam dixi, non discessissent ab antiquis.

Teneamus igitur, jurisdictionem a summo pontifice derivari, quum in hoc et antiqui et moderni sibi invicem consentiant sequentes scripturas.

[Cap. III. Argumenta directa ex ratione theologica.]

109. Superest ut rationibus eandem veritatem confirmemus partim ostendentibus ipsam veritatem vel a priori vel ab effectu, partim deducentibus ad impossibile vel ad inconveniens si negetur.

Prima igitur ratio est desumpta a Deo ejusque providentia erga creaturarum gubernationem, quae ita habet, ut creaturas suas suos motus convenienter agere sinat. Nam si eas non sineret juxta suam naturam operari, se ipsum reprehendere videretur, quia talem vim operandi illis contulit, si vellet ipsam manere otiosam. Frustra enim data esset igni vis calefaciendi, si numquam esset calefacturus, licet quia ab illo habet illam vim, ita eam habet, ut ab ipso qui dedit impediri possit, quoties vult, absque ulla ipsius ignis repugnantia; quum insitam vim habeat suaviter parendi creatori; ita enim non combussit socios Danielis. Sed hoc raro et miraculo fit; ordinarium vero est, ut ignis et quaevis alia creatura suas operationes a Deo facere sinatur.

Ex quo aliud etiam elicimus, nempe quod Deus benedictus, ut summe bonus, et sui ipsius diffusivus, vult sibi cooperari creaturas suas in omnibus his, in quibus cooperari possunt; illa autem solus per se facit, ad quae creatura non potest pertingere, qualia sunt creare angelos, et primam materiam, et creaturas rationales, et coelos, et elementa, et ex elementis prima individua, quae per putrefactionem fieri non possunt; justificare, et gratias super-

naturales infundere, spiritus beare, et corpora suscitare, et miracula facere. Propagatio autem ipsorum individuorum primo institutorum, imo productio primorum individuorum, quae ex putrefactione generantur, ita fit a Deo plus influente sicut causa prima, ut concurrant et aliae causae secundae. Imo quod majus est, in ipsis miraculis et in ipsa gratiarum infusione admittit qualemcumque cooperationem creaturarum suarum. Concurrunt enim ad ista quomodo possunt angeli, qui etiam cineres colligent ad resurrectionem praeparandam. Concurrunt etiam homines, ministri Dei, verbo et sacramento et oratione et exemplo utentes. Adeo libenter Deus communicat suam operationem, in qua communicatione is ordo servatur, ut in quovis ordine et genere id quod primum est et in plenitudine suscipit a Deo vim influendi, ita sese habeat ad reliqua sui ordinis, ut quidquid est influxus et virtutis, a primo participet, et ab eo in ea derivetur. Sic enim videmus in coelo a sole communicari lumen et influxum ceteris astris, a coelo vero, ut primo corpore respectu inferiorum, communicari vim in inferiora. Sic in republica a multitudine, penes quam residet summa potestas, sive a summo magistratu derivatur potestas aliorum inferiorum, in regno a rege, in synagoga in deserto manente a Moyse duce derivata est in tribunos et centuriones et quinquagenarios et decanos juxta consilium Jethro [Exod. XVIII, 21]; ex ejusdem spiritu etiam susceperunt septuaginta seniores spiritum gubernandi populum cum ipso; a summo etiam sacerdote minores et levitae creabantur; a regibus alii magistratus judaici.

Quum ergo ipse sit ordo Dei, ut in christiana ecclesia summus magistratus sit in pontifice, qui ex communi ecclesiae sensu habet plenitudinem potestatis, sequitur quod omnis potestas ab eo derivatur, vel quum habens summam in ecclesia jurisdictionem consensum praebet expressum vel tacitum, ut per alios alii consecrentur. Expresse enim consentit cum episcopis occidentalibus, dum eos confirmat; cum aliis vero, quos non confirmat, ut sunt episcopi orientales, et ministri qui consecrantur ab episcopis,

tacite consentit, dum probat vel aliorum episcoporum consecrationem, vel usu suae potestatis juxta conciliorum ordinationem, quae et ipsa a summo pontifice habent statuendi auctoritatem. Jurisdictionis autem potestas derivatur a papa, quum tacite vel expresse vocat aliquem in partem sollicitudinis. Expresse autem vocat eum, cui per se jurisdictionem injungit; tacite vero, quum probat statuta, juxta quae per inferiores ministros jurisdictio alicui injungitur, sicuti per concilia vel alios minores praelatos fit. Omnes enim vi potestatis, quam a pontifice acceperunt, jurisdictionem tribuunt aliis. Ordo igitur divinae providentiae, quem in omnibus videmus, exigit, ut in ecclesia derivetur jurisdictio in alios praelatos a summo pontifice.

110. Secunda ratio ab eadem providentia sumitur. Ejus enim ordo est, ut summa reducant ad se infima per media in his, quae possunt cooperari. Quod usque adeo verum est, ut inter ipsos beatos, licet Deus immediate per se ipsum beet illos, ostendendo ipsis divinam essentiam, ad quod faciendum nulla creatura potest concurrere, tamen quia, dum se ipsum ostendit, non ostendit omnia mysteria, sed pro meritis et captu singulorum, in eis ostendendis hunc ordinem servet, ut per se ipsum summe beato illa ostendat, et per illum et ei propinquiores aliis revelentur, ita ut anima Christi domini illuminata immediate a Deo totam coelestem hierarchiam illuminet, post illam autem anima beatissimae Virginis, et post illam reliqui coelestes spiritus et beatae animae a prima usque ad ultimam, ita ut omnes omnia ista mysteria sciant, sed non omnes ea in ipsa essentia divina videant, sed ab aliis quasi per manus miro ordine accipiant, ita ut sint qui illuminent et a creatura non illuminentur, qui illuminentur et non illuminent alios beatos, rursus qui illuminent et illuminentur, quales sunt medii, qui ita a primis illuminantur, ut illuminent postremos, sicut ipsi primi ab aliis beatis non illuminantur. Postremi vero nullum beatum illuminant, ut ex d. Dionysio Areopagita colligitur.

Si ergo in coelo, ubi Deus est omnia in omnibus, est iste ordo, ut a primo lumen derivetur in postremos per medios, ergo in ecclesia, ubi per fidem nobis ambulandum et occultiores sunt Dei operationes, quo suavius dirigamur per homines visibiles, hic erit ordo, ut primus, id est summus pontifex, suam derivet potestatem in medios h. e. in episcopos, et per eos in infimos, nempe curatos. Ita enim Deus magis glorificatur, dum suam bonitatem magis hoc modo communicat, dum quum solus per se omnia gubernare posset, admittit ad suum regnum summos pastores et infimos, et per eos alios ordinate gubernat. In quo ordine, quanto eminentior quis est, tanto plus operatur, ita ut summus pontifex plus operetur in his, quae facit patriarcha, quam ipse, et patriarcha plus quam archiepiscopus, et hic quam episcopus, et hic plus quam curatus, ita ut e converso, qui recurrit ad curatum, recurrit ad episcopum, et per hunc ad archiepiscopum patriarcham, et papam. Quum enim ad aliquem recurritur, ut ministrum, ad potestatem recurritur, quae eo est eminentior, quo ille qui eam habet in altiori positus est gradu.

111. Tertia ratio est. Quum idem sit auctor luminis naturae et gratiae, ordo gratiae non repugnat ordini naturae, sed est ei consonus eumque perficit. Sed in potestatibus lumine naturae cognitae inferiores derivantur a suprema, ut in regno iudices a regia potestate. Ergo in potestate ecclesiastica a potestate papae aliae derivantur.

112. Quarta ratio sumitur a Christo domino ejusque regno, quod est ecclesia. Quum enim ipse rex sit sapientissimus juxta illud: *Regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et justitiam in terra* [Jerem. XXIII, 5], et ecclesia quoque ejus regnum sit et monarchia, utique illam sapientissime et ordinatissime instituit. Sed regnum eo melius est institutum, quo magis vergit ad unitatem et ordinatam conjunctionem regendorum et regentium cum suo capite; major autem est unio, si omnium inferiorum potestas non solum sit sub summa potestate sui regis et ejus generalis vicarii, sed etiam ab ea derivetur, quam si solum sub ea esset et ab ea non derivaretur. Ergo Christus dominus

ita instituit regnum suum. Major hujus rationis est manifesta; quia ordinata unitas bonum est regni, ideo major ordo et unitas melior erit. Minor etiam patet, tum quia, ut dicunt sacri doctores, ob id Deus voluit omnes homines ab uno Adam derivari, ut conservaretur major unitas et dilectio inter homines. Ergo si omnis potestas ecclesiastica a summo pontifice derivetur, major erit unitas in ecclesia. Tum etiam quia experientia constat, quod in regnis quum aliqui principes non solum habeant potestatem sub rege, sed ab eo illam accipiant, magis pendent ab illo, magis etiam illum amant, quam si habentes aliunde potestatem illam subijciant regi, nihil ab eo accipientes. Ergo idem erit in ecclesia.

Quod etiam ipsa experientia manifestat. Nam orientales, licet accipiant potestatem a pontifice, quia tamen non ita illam immediate accipiunt ab illo, sicut occidentales, facilius et crebrius ab eo separati sunt et schismata fecerunt. Ideo etiam de synagoga voluit dominus auferre de spiritu Moysis et dare senioribus; sic enim de spiritu suo accipientes magis uniti essent cum eo. Non enim ita acceperunt de spiritu Moysis, ut ille in Moyse imminueretur et quasi divideretur in partes; neque enim dividi poterat, nec eum, quum accidens sit, transferre potuit de subjecto in subjectum, sed ideo dicitur illis datum de spiritu Moysis, quia quum Moyses plenam potestatem et gratiam gubernandi populum habuisset, illi similem gratiam participaverunt, non in eadem plenitudine, sed ex parte, ut illo inferiores cum eo in gubernando convenirent, nec haberent contra eum, vel contra ejus sententiam spiritum contradictionis, quod valde solet gubernationem impedire. Sic etiam pontifices plenitudinem habent potestatis, sed quia per se soli non possunt regere totam ecclesiam, vocant episcopos in partem sollicitudinis, ut eum juvent in ferendo gubernationis pondere.

113. Quinta ratio. Perfectio regni Christi consistit in fide et charitate et obedientia et aliis virtutibus eorumque exercitio. Ergo ita institutum est a Christo domino, ut major sit occasio hujusmodi virtutes exercendi; sed

major erit charitas inferiorum ad superiores et e contra, si derivetur jurisdictione a summa papae potestate in medias, et a mediis in infimas, quum benefactor amet eum cui benefacit, et redametur ab eo, et ille sibi magis pareat, quippe qui magis illi debeat. Ergo Christus dominus amator charitatis et obedientiae talem ordinem instituit, praesertim quum ex obedientia ad dictam sedem tota fides et religio et disciplina ecclesiae pendeat.

114. Sexta ratio sit: jurisdictione episcoporum et aliorum inferiorum non est ab ipsa natura, nec ab ecclesia excluso pontifice, nec ab ipso Christo immediate; ergo a papa est. Quod autem non sit a natura, constat; quia in eo sunt multa supernaturalia, quale est absolvere a peccatis, indulgentias largiri, et denique populum sibi subiectum in ultimum finem supernaturalem dirigere, et ea praecipere, quae si fiant vitam aeternam promereantur: quae omnia supernaturalia sunt. Jurisdictione etiam, quae naturalis est, ascendere solet a multitudine ad paucos. Deus enim hoc ipso, quod fecit multitudinem praeditam anima rationali, dedit rationem et vim providendi suae gubernationi. Et quia tota se ipsam regere non potest per se, esset enim unum corpus ex capitibus confiatum et monstruosum et confusione plenum, ideo vim habet transferendi regimen in paucos vel in unum, ut sibi videatur expedire, quum libera est: et ita a multis ascendit jurisdictione in paucos et tandem in unum. Contra autem habet potestas supernaturalis: a Deo enim descendit in Christum dominum qua homo est; ab eo vero in suum vicarium, et ab illo in reliqua membra ecclesiae, ita ut vel ex hoc descensu videatur non esse a natura. Inde fit, ut iuxta canones non sufficiat consensus subditi ad tribuendam jurisdictionem illi, quem elegit in superiorem; quod tamen sufficit ad tribuendam jurisdictionem saecularem. Nam cap. 10. Licet. De foro competentium¹ ob consuetudinem vel gravamen iudicium dicitur posse episcopum vel summum

¹ L. II. Decretalium tit. 2. (Innoc. III. ad Vercellensem episcopum; Potthast n. 2785).

pontificem cognoscere de causis laicorum, modo ipsi ad eos recurrant; et ita consensus laici sufficit ad tribuendam jurisdictionem clerico; contra vero, licet clericus consentiat ut saecularis sit sibi iudex, nullam tribuit ei jurisdictionem, nisi episcopi consensus accedat, ut habetur in eodem titulo cap. 12. Si diligenti¹ et cap. 18. Significasti.² Ex quibus habetur, jurisdictionem ecclesiasticam descendere et non ascendere, ut saecularis facit, et ideo supernaturalem esse non naturalem.

Quod autem non sit ab ecclesia, excluso papa, probabitur si prius explicaverimus, quare dicimus: excluso papa. Id enim dicitur, quia ecclesia prout a papa suscipit auctoritatem, clarum est quod dat episcopis jurisdictionem, ut ex sententia Augustini adduximus, et ex praxi ecclesiae constat. Hoc concilia statuunt de creatione episcoporum, in qua creatione jurisdictione illis conferebatur; ea tamen statuta a pontificis potestate derivabantur, sicut et potestas episcoporum, qui in conciliis creantur. Dicere ergo, ecclesiam secluso papa non dare jurisdictionem, est dicere, illam non absque papa habere immediate plenitudinem potestatis a Christo, ex qua possit jurisdictionem episcopis dare, sed eam quam habet, habere a pontifice, non in plenitudine, quam ipse habet, sed participare. Quum ergo ecclesia non habeat plenitudinem potestatis immediate a Christo, nisi ab ipso capite, quemadmodum etiam animal non habet visum et oculos nisi in capite, et ungulas nisi in pedibus, constat, quod quum plenitudo potestatis data sit Petro et successoribus ejus, si ecclesia absque illo eam immediate haberet a Christo, duae summae potestates essent in ecclesia, et sic non esset monarchia, sed mala in eo esset multitudo principum, et neutra esset summa potestas, quum summa potestas alias omnes superet; sed videretur potius esse papa et ecclesia, et neuter super alterum habens potestatem, neuter etiam monarcha, sed sese potius invicem impediendes.

¹ Innoc. III. ad archiepiscopum Pisanum (Potthast n. 2769).

² Gregor. IX. ad abbatem Treccensem (Potthast n. 9585).

Deinde papa pastor est universalis ecclesiae etiam collective sumendo, tum quia ecclesia nomen collectivum est, et non significat multitudinem dispersam sed collectam; corpus etiam non significat membra ab invicem separata sed conjuncta, et ideo pontifex caput erit corporis ecclesiae collectae, ac proinde illa non habet plenitudinem potestatis immediate a Christo neque supra ipsum pontificem. Deinde Christus vel dedit ecclesiae claves ita ut singulis ecclesiae membris illae darentur, et sic essent tot papae quot fideles; vel dedit ecclesiae, hoc est multitudini collective, et tunc frustra daret, quia ecclesia tota non posset per se uti clavibus, neque posset etiam summam illam potestatem in alium transferre, sicut neque papa plenitudinem suae potestatis potest aliis communicare etiam ipsi ecclesiae. Nam si non potest vel dilatare vel restringere suam potestatem, quia donum Dei est immediate a Christo susceptum, quod homo nec potest augere nec minuire, ergo quum Christus illi soli contulerit, non potest in communitatem transferre; esset enim instituere potestatem, quam solus Deus potest instituere, sicut solus Deus potest creare suum vicarium generalem. Nam neque communitas ipsa libera potest totam suam potestatem ita transferre in regem, quin remaneat penes se potestas potestatem regis coercendi et corrigendi, ubi fuerit opus; hoc enim ei competit de jure naturae, contra quod non potest communitas; quia jus illud naturae a Deo est, qui fecit naturam; ergo a fortiori, si papa a Christo accepit potestatem supernaturalem pro se solo et successoribus, non potest illam in alios transferre; nec ecclesia ipsa, si a Christo accepisset plenitudinem potestatis, potuisset illam transferre in summum pontificem. Quum tamen constet ex fide, summum pontificem habere illam plenitudinem potestatis, et non habere illam a natura neque ab ecclesia, ut diximus; ergo habet illam a Deo immediate.

115. Neque probatur, ecclesiam secluso Petro habere immediate a Christo potestatem per ea, quae in evangelio leguntur dicta ad apostolos in communi, quale est illud: *Dic ecclesiae; Quaecumque alligaveritis; Quorum remiseritis,*

et similia. Haec enim nunquam dicta sunt apostolis secluso Petro. Petro autem seclusis apostolis dictum est: *Tibi dabo claves, et: Pasce oves meas, et: Confirma fratres tuos*, ut per hoc, quod soli illi loquitur, intelligeremus datam illi soli plenitudinem potestatis; per hoc vero, quod in plurali loquatur illi cum caeteris apostolis, intelligeremus non quidem multitudini absque ipso datam summam potestatem, quia ibi ipse aderat; sed eum solum non debere uti potestate, sed eam aliis impertiri, et in his, quae per se facit, aliorum consilio debere uti, ut praxis Romanae ecclesiae ostendit, in qua summus pontifex ad deliberandum solet congregare concilia episcoporum in rebus extraordinariis et magis seriis; in ordinariis vero solet uti consilio cardinalium et aliorum sapientium curiae.

Ad haec, quivis magistratus ecclesiae est in sola persona ipsum gerente, et non in multitudine, ut cardinalatus in solo cardinali, episcopatus in solo episcopo, et ita de aliis; ergo papatus, seu plenitudo potestatis in solo est pontifice et non in ecclesia, quia Christus quum regnum suum de coelo detulerit, non vult in aliquo pendere a suo populo, quem suo sanguine redemit et sibi servum fecit. Ergo magis decuit, ut non illi potestatem immediate daret, sed uni suo vicario, et per eum aliis. Non igitur est ab ecclesia.

Sed quod potestas episcoporum non sit a Christo immediate, constat primo, quia si Christus instituisset episcopatus per se ipsum immediate, vel in evangelio facta fuisset mentio expressa, vel in patribus. Non est autem facta in evangelio, quia nec est ibi nomen episcopatus nec res ipsa. De nomine ex evangelio id constat; de re etiam constat, quia episcopalis potestas est solum super unam parochiam vel dioecesim, et super certis causis de quibus nihil legimus in evangelio, sed neque traditio facit aliquam mentionem de re hac; quia licet patres dicant episcopatus esse a Deo, non dicunt tamen, Christum per se ipsum illos instituisse, sed quia omnis potestas praesertim spiritualis a Deo est, qui per homines illam instituit. Quinimo traditio dicit, non per Christum im-